

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на **проф. д-р Евгения Панчева *Стазис и екстаз: археологии на ранномодерния аз*** за придобиване на научната степен „доктор на науките”

Дисертационният труд на проф. д-р Евгения Панчева *Стазис и екстаз: археологии на ранномодерния аз* си поставя сложна, многоизмерна и мащабна задача: да навлезе в особеностите, тенденциите, превъплъщенията, фазите, преливанията, психомахиите, равновесията и дисбалансите на ранномодерния аз в противоречивите криволици на неговото формиране помежду състоянията на стазис и екстаз. Трудът е съсредоточен върху репрезентации на модуси на ранномодерния аз в литературата на елизабетинска Англия и утвърждава размиването на опозицията стазис – екстаз в проявленията на аза у Спенсър, Марлоу и Шекспир, избрани, както много скоро става ясно, и в качеството им на представители на трите литературни рода. Намирам за особено важно веднага да подчертая, че още с първите си редове дисертацията посочва своя ясен избор на изследователски периметър: не пребогатото и необозримо за която и да било разработка поле на азовите археологии в елизабетинската литературна култура изобщо, а прецизна и обоснована подборка от творчеството на тримата големи елизабетинци. В този фокус Евгения Панчева ще разгръща своето мислене върху 564 страници, структурирани в четири части, едно приложение, библиография и обяснителни бележки. Дисертацията е написана на английски и като основополагаща причина за този избор е посочена невъзможността за намиране на адекватно българско съответствие на английското “self”, което, разбира се, е така; тук няма да коментирам този избор, ще отбележа само, че независимо дали пише на английски или на български език (автореферата), Евгения Панчева има хубав и ясен изказ и поднася културно изискани, гладко четивни текстове.

Част Първа се състои от пет раздела: *Пред-текстове* представя теоретичните основания на дисертация във *Възхвала на глупостта* на Еразъм Ротердамски и в противопоставянето на класическо и гротескно тяло у Михаил Бахтин; *Инструментарии* въвежда термините и подходите на анализа в обстойно изложение на основните идеи на Мишел Фуко, Жак Дерида, Чарлс Тейлър, Фройд, Ницше, Мерло-Понти, Майкъл Маскъч, Пол Рикъор, Хусерл, Маркс, Левинас и др.; *Археологии: от Хусерл до Бодриар* детайлно обглежда солидна част от философията на 20 век, заета с проблеметиките на аза; *Генеалогии: от Фуко до Рейс* предлага изчерпателен прочит на съвременните теории за статичността и екстатичността на аза; *Стазис и екстаз: пространството на аза* обобщава терминологията и теоретичния хоризонт на дисертацията, откроявайки своята насоченост към четенето на канонични елизабетински текстове от гледна точка на въпроса дали и в какви случаи конструираните от тях фикционални азови пространства са статични, екстатични или хибридни и заявявайки своя избор на критическия бриколаж или „ниската теория” като особено продуктивна комбинация между критическа теория и критическа практика. Част Втора *Генеалогии: от Питагор до Помпонаци* е съставена от три части, в които последователно, чрез обстойно обглеждане на Овидиевите *Метаморфози*, Платоновите *Диалози*, Аристотеловата *De Anima*, Платиновото *arche*, християнските представи за душата и тялото у св. Павел, св. Августин, св. Тома Аквински и средновековната Кабала, ренесансовия спор около душата и тялото у Марсилио Фичино, Пико де ла Мирандола, Джордано Бруно и Джон Ди, се извежда диахронно пътя на идеята за азовите модуси на стазис и екстаз от античността до ранната модерност.

Част Трета *Археологии: Спенсър, Марлоу, Шекспир* вече поставя дисертационния труд на проф. Евгения Панчева в измеренията на литературата. Улавям глобалната последователност на изследователското мислене, макар че тъкмо тази глобалност някак „забавя” появата на същински литературната част на дисертацията (на 206 страница), а тази част за мен е особено силната и дълбока част на труда. Наистина, проф. Панчева не извежда „елизабетинска литература” в заглавието на дисертацията, което ѝ дава свобода да представя своята безспорно

голяма ерудиция в най-пространни мащаби, но според мен в тази дисертация се таи една дълго удържана центростремителна сила, на която най-сетне бива дадена воля. Всяка от трите части на Част Трета е ситуирана генеалогически в текстовете от канона на съответния литературен род с допускане да са присъствали в една или друга степен на вероятност като хипотекстове в тъканта на елизабетинското писане. Първа подчаст *Азът в пространството на наратива* подробно преминава през жанра на видението, *visio*, в *Романът на розата*, *Божествена комедия* и *Пиърс Орача*, за да стигне до Спенсървия епос на аза и в подробен (пре)разказ да проследи сложните азиви превъплъщения помежду стазиса и екстаза в трите книги на *Кралицата на феите* и да види в тях подсказките за нови и нови възможни преобразувания в следващите книги. Преминавайки подробно през две анонимни средновековни моралитета – *Замъкът на постоянството* и *Моралите за мъдростта, която е Христос*, - Втора подчаст извежда пиесите на Марлоу *Тамерлан Велики* и *Доктор Фаустус* като представящи трагически дебати за динамиката на ранномодерния аз. Трета подчаст се разпластява из просторите на лириката, преминавайки през сонетите на Данте, Петрарка и Филип Сидни, за да стигне до Шекспировите сонети и съсредоточено и дълбоко да проследи сложните състояния помежду стазис и екстаз у лирическият аз.

Епилогът на дисертацията обобщава, че фикционалното сътворяване на ранномодерния аз клони към несигурно равновесие между статични и екстатични модуси на битие-в-света. Тук проф. Панчева отново посочва бриколажността на своя подход, като подчертава и съзнанието си за неговата рисковост що се отнася до заимстванията от различни съвременни философии и критически теории; своето убеждение в правомерността на такъв подход тя основава на вярата в неговата адекватност спрямо синтетичните импулси на ранномодерния проект. Споделям тази вяра. И смятам, че тя щеше да бъде дори още по-категорично защитена, ако не беше някак „ретардиращия“ ефект на предварителното самостоятелно и обстойно представяне на различните съвременни философии и критически теории и не водеше до увлечението да се говори за „хайдегерианска захвърленост“ в средновековно моралите или за алтернатива на „лаканиански коректив“ в Шекспиров сонет, както и до поставянето в равноредност като хипотекстове на

текстове на Аристотел, Еразъм и Бахтин. Разбира се, това са незначителни ремарки по отношение на безспорно внушителен и ерудиран труд.

Въз основа на всичко, казано дотук, както и въз основа на дългогодишните ми колегиални впечатления от работата на един чудесен литературовед и преводач на художествена литература, убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на проф. д-р Евгения Панчева научната степен „доктор на науките”.

7.01.2016 г.

Проф. д.ф.н. Албена Бакрачева